

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมในยุคปัจจุบันที่มีผู้กล่าวว่า เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ เป็นยุคแห่งข่าวสารข้อมูล เป็นสังคมที่มีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การโทรคมนาคม การสื่อสารต่างๆมากมาย ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้เกิดขึ้นในสังคมโลกและไม่เว้นแม้กระทั่งในสังคมไทยด้วยเช่นกัน เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเกิดขึ้นในสังคมบุคคลที่อยู่ในสังคมทุกเพศ ทุกวัยก็ย่อมได้รับผลกระทบเหล่านั้นด้วย

เนื่องจากปัจจุบันกลุ่มประชากรผู้สูงอายุมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอีกในอนาคต ประเทศจะต้องประสบปัญหาจากการเพิ่มของประชากรผู้สูงอายุอย่างแน่นอน หากกลุ่มประชากรผู้สูงอายุเหล่านั้นไม่มีการเรียนรู้เพื่อที่จะใช้ชีวิตให้เท่าทันกับสังคมที่มีการเจริญเติบโตขึ้นทุกขณะในปัจจุบัน จากการศึกษาแนวโน้มการเพิ่มของประชากรผู้สูงอายุไทยจากการคาดประมาณประชากร (พ.ศ.2513-2548) พบว่าจำนวนผู้สูงอายุจะเพิ่มขึ้นเป็น 5.3 ล้านคน ในปี 2548 (วารสารณ์ แสงสว่าง: 2538) ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (2540-2545) มีการประมาณประชากรทั้งประเทศว่าประชากรในกลุ่มเด็ก 0-2 ปี มีจำนวน 3.23 ล้านคนจะลดลงเหลือ 3.09 ล้านคน ประชากรกลุ่มวัยเรียน 3-21 ปี จำนวน 21.24 ล้านคน จะลดลง 20.76 ล้านคน ประชากรวัยแรงงาน 22-60 ปี จำนวน 31.68 ล้านคน เพิ่มขึ้นเป็น 34.13 ล้านคน และประชากรผู้สูงอายุ อายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 4.75 ล้านคน เพิ่มขึ้นเป็น 5.45 ล้านคน ในช่วงปี 2540 เป็นต้นไป

นอกจากนี้การคาดการณ์ประชากรของประเทศไทยภายใต้สมมติฐานภาวะเจริญพันธุ์ระดับกลาง โดยคณะทำงานคาดประมาณประชากรภายใต้อนุกรรมการนโยบายและแผนประชากร ก็แสดงให้เห็นชัดเจนว่าจำนวนประชากรผู้สูงอายุจะเพิ่มจำนวนขึ้นและเป็นอีกเท่าตัวภายในระยะเวลา 20 ปีข้างหน้า โดยจำนวนประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปจะเพิ่มขึ้นจาก 3.1

ล้านคนในปี 2530 เป็น 5.9 ล้านคนในปี 2545 และเพิ่มเป็น 7.1 ล้านคนในปี 2555 และสัดส่วนของประชากรผู้สูงอายุเมื่อเปรียบเทียบกับประชากรวัยเด็ก (อายุ 0-14 ปี) และประชากรในวัยทำงาน (อายุ 15-59 ปี) ก็จะเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 5.8 ในปีพ.ศ.2530 เป็นประมาณร้อยละ 10 ในปี พ.ศ.2555 (อ้างถึง ศิริวรรณ ศิริบุญ : 2538)

จากแนวโน้มประชากรที่กล่าวมาเมื่อเปรียบเทียบทางด้านปริมาณแล้ว ปริมาณประชากรวัยแรงงานจะเพิ่มมากขึ้น ซึ่งแน่นอนประชากรผู้สูงอายุก็จะเพิ่มตามขึ้นด้วยเช่นกัน แต่ในขณะที่ประชากรในวัยแรงงานยังอยู่ในตลาดแรงงาน ยังสามารถหาเลี้ยงชีพได้ ในทางตรงกันข้ามผู้สูงอายุต้องเดินออกจากตลาดแรงงาน ประกอบกับร่างกายมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก สภาพร่างกาย สมรรถภาพทางร่างกายเสื่อมถอยลง มีปัญหาเรื่องการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย นอกจากนี้ก็ยังมีปัญหาด้านการปรับตัวทางสังคม เช่นการที่จะต้องเป็นบุคคลที่ต้องออกจากงาน ไม่สามารถทำงานในตำแหน่งหน้าที่ที่เคยทำอีกต่อไป ผู้สูงอายุต้องประสบกับปัญหาเหล่านี้ทุกคนจนกระทั่งอาจกลายเป็นปัญหาทางจิตได้ จากสิ่งที่กล่าวมาทำให้เห็นว่าผู้สูงอายุเหล่านั้นมีประโยชน์ต่อสังคมน้อยลง และถ้าสิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นจริงก็จะกลายเป็นปัญหาสังคม ผู้สูงอายุจะเป็นภาระของครอบครัว สังคม และประเทศชาติต่อไปอย่างแน่นอน ตราบใดที่ยังไม่มีผู้ที่เห็นความสำคัญของผู้สูงอายุหรือการปรับตัวของผู้สูงอายุ ตลอดจนการเรียนรู้ของผู้สูงอายุที่ผู้สูงอายุจำเป็นต้องเรียนรู้เพื่อปรับตัวให้สามารถอยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนี้ได้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะทำให้ผู้สูงอายุเห็นคุณค่าในตนเอง รู้สึกว่าตนเองไม่ได้เป็นภาระของครอบครัว ของสังคมและประเทศชาติ ใช้ชีวิตบั้นปลายอย่างมีความสุขต่อไป

รัฐจึงมีนโยบายที่จะให้ความช่วยเหลือแก่กลุ่มประชากรผู้สูงอายุเพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนปฏิบัติงานของหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ในการให้บริการและสวัสดิการต่างๆ แก่ผู้สูงอายุอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีเหตุผลในการจัดทำแผนระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุ (แผนระยะยาวผู้สูงอายุแห่งชาติ พ.ศ.2525-2544) ดังนี้

1. เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างประชากร มีแนวโน้มชี้ชัดว่าประชากรผู้สูงอายุจะมีมากขึ้นทั้งในปริมาณและสัดส่วนต่อประชากรทั้งหมด จึงเป็นสาเหตุสำคัญที่รัฐพึงตระหนักถึงปัญหาที่จะตามมาในอนาคต

2. สภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมส่งผลให้ครอบครัวแบบขยายมีแนวโน้มลดลง ในขณะที่จำนวนผู้สูงอายุมีมากขึ้น จึงทำให้ผู้สูงอายุที่จำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยลูกหลานประสบความยากลำบาก โดยเฉพาะผู้สูงอายุในชนบทที่ลูกหลานละทิ้งไปทำงานทำในต่างถิ่น รัฐจึงจำเป็นต้องเพิ่มความสนใจในการเตรียมการป้องกันและแก้ปัญหาของประชากรผู้สูงอายุมากขึ้น

3. ปัญหาทางสุขภาพอนามัยทั้งทางกายและจิตของผู้สูงอายุ ยังไม่ได้รับความสนใจจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเท่าที่ควร ต้องศึกษาหาความรู้และความเข้าใจถึงสภาพและเหตุแห่งปัญหาอย่างแท้จริง เพื่อจะได้หาหนทางป้องกันหรือลดความรุนแรงหรือขอลอกการเกิดโรคต่างๆได้มากที่สุด

4. ค่านิยมของสังคมได้จำกัดบทบาทของผู้สูงอายุไว้เพียงการไปวัด ฟังเทศน์ ช่วยดูแลเฝ้าบ้านและเลี้ยงหลานเท่านั้น โดยมองข้ามคุณค่าของความรู้และประสบการณ์ที่ผู้สูงอายุได้สะสมมาตลอดชีวิต โดยความรู้ด้านวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี คุณธรรมและจริยธรรม หากได้รับการถ่ายทอดและรับไว้อย่างเหมาะสมก็จะทำให้ได้ประโยชน์จากผู้สูงอายุและเป็นการเพิ่มบทบาทผู้สูงอายุให้แก่ครอบครัวและสังคมอีกด้วย

เนื่องจากความจำกัดของทรัพยากรที่มีอยู่ จึงจำเป็นต้องมีการวางแผนระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุเพื่อช่วยป้องกันและแก้ไขปัญหาต่างๆของผู้สูงอายุอย่างมีประสิทธิภาพ และเหมาะสมกับความต้องการ แผนระยะยาวผู้สูงอายุแห่งชาติ พ.ศ.2525-2544 ได้กำหนดนโยบายและมาตรการเกี่ยวกับผู้สูงอายุไว้ 5 ด้านคือ ด้านการศึกษา ด้านสุขภาพอนามัย ด้านความมั่นคงของรายได้และการทำงาน ด้านสังคมและวัฒนธรรม และด้านสวัสดิการสังคม

ในด้านการศึกษานั้นได้กำหนดรายละเอียดของนโยบายและมาตรการเกี่ยวกับผู้สูงอายุไว้ดังนี้(คณะกรรมการการศึกษาวิจัยและวางแผนระยะยาวเกี่ยวกับผู้สูงอายุ: 2526)

นโยบายด้านการศึกษา

1. เร่งรัดจัดการศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยเฉพาะการศึกษา นอกระบบให้มีรูปแบบและเนื้อหาสาระที่ผู้สูงอายุจะมาร่วมกิจกรรมและได้รับประโยชน์อย่างแท้จริง

2. เน้นความสำคัญด้านการศึกษาเพื่อชีวิตในครอบครัว

(Family Life Education) ทั้งด้านการศึกษาในระบบและนอกระบบเพื่อเตรียมตัวรับการเปลี่ยนแปลงในแต่ละช่วงชีวิตด้วยการระดมความคิด ความร่วมมือจากภาคเอกชน โดยเฉพาะจากสื่อมวลชนทุกรูปแบบ พร้อมทั้งสร้างความเข้าใจให้แก่ประชาชนว่าสุขภาพผู้สูงอายุจะดีขึ้นหรือไม่ นั้นขึ้นอยู่กับสุขภาพตั้งแต่วัยเยาว์ ฉะนั้นการลดความเสี่ยงของสุขภาพนั้นต้องทำมาตั้งแต่เด็ก โดยการรู้จักป้องกันรักษาสุขภาพ ปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมอยู่เสมอ

3. สนับสนุนให้มีระบบและวิธีการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์จากผู้สูงอายุ

โดยเฉพาะจากกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาต่างๆ เพื่อส่งเสริมบทบาทของผู้สูงอายุ ให้เป็นที่ยอมรับของสังคมมากขึ้น

มาตรการด้านการศึกษา

คณะกรรมการการศึกษาวิจัยและวางแผนระยะยาวเกี่ยวกับผู้สูงอายุได้กำหนดมาตรการทางด้านการศึกษาของผู้สูงอายุ ไว้ดังนี้

1. จัดกิจกรรมในรูปที่เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้มาแสดงความสามารถในสาขาวิชาต่างๆ ต่อสาธารณชน เพื่อให้สังคมยอมรับในบทบาทผู้สูงอายุมากขึ้น
2. จัดกิจกรรมทางศาสนาโดยมุ่งเน้นการศึกษานิสัยธรรมและการปฏิบัติมากกว่ามุ่งเน้นรูปแบบพิธีกรรมอย่างที่เป็นอย่างในปัจจุบัน และชักจูงให้ประชาชนทุกวัย โดยเฉพาะผู้สูงอายุให้มาร่วมในกิจกรรมนั้นๆ
3. ใช้วัด ศูนย์วัฒนธรรม ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน และสถานที่สาธารณะอื่นๆ ให้เป็นที่พบปะแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างผู้สูงอายุและกับประชากรกลุ่มอื่นๆ ด้วย โดยพยายามจัดกิจกรรมที่ผู้สูงอายุสามารถมีส่วนร่วมได้ด้วยอย่างจริงจัง
4. จัดทำสื่อต่างๆ เพื่อเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสาร คำแนะนำ ในด้านการเตรียมตัวของผู้สูงอายุให้รู้จักวิธีการป้องกันดูแลสุขภาพอนามัยของตนเองให้มีความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ รวมทั้งให้รู้จักบทบาทและหน้าที่การเป็นผู้สูงอายุที่ดี

5. เตรียมบุคลากรที่มีความรู้เกี่ยวกับการดูแลและปฏิบัติต่อผู้สูงอายุ และแทรกเนื้อหาไว้ในหลักสูตรการเรียนการสอน ในทุกระดับการศึกษาในระบบสาธารณสุข มูลฐาน

6. ให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุ เรื่องการเลี้ยงดูอบรมเด็ก เพื่อให้ผู้สูงอายุ สามารถมีบทบาท มีส่วนร่วมในครอบครัวได้เป็นอย่างดี

7. ปรับปรุงกฎระเบียบทางราชการให้มีความเหมาะสมและคล่องตัวที่จะ นำความสามารถของผู้สูงอายุที่ทรงคุณวุฒิมาใช้ในบทบาทที่ปรึกษา เขียนหนังสือหรือเอกสารวิชาการในเชิงรวบรวมข้อมูลแนวปฏิบัติวิธีการแก้ปัญหาในการปฏิบัติงานเฉพาะเรื่องต่างๆอันจะเป็น ประโยชน์แก่การศึกษาค้นคว้าเป็นอย่างมาก

แม้ว่าจะมีการจัดทำแผนระยะยาวผู้สูงอายุแห่งชาติ พ.ศ.2525-2544 ขึ้นมา เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติของหน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้องโดยตรงและโดยอ้อมแก่ผู้สูงอายุ แล้วก็ตามแต่ผู้สูงอายุก็ยังคงประสบปัญหาด้านการศึกษาด้านการให้ความสำคัญแก่การเรียนรู้ ของผู้สูงอายุ หน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้องจะต้องให้ความสำคัญแก่การเรียนรู้ของผู้สูงอายุ มากขึ้น จากการศึกษาของเพ็ญแข ประจวบจันติก (2526) ได้กล่าวว่าสังคมแทบทุกสังคมเป็น สังคมแห่งการเรียนรู้ เพราะฉะนั้นการเรียนรู้จึงสามารถเกิดขึ้นได้กับบุคคลทุกช่วงวัย โดยเฉพาะ อย่างยิ่งบุคคลที่พ้นอายุ 60 ปีแล้ว ซึ่งคนเหล่านี้สามารถเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาประเภทต่างๆ ได้ เพื่อการพัฒนาตนเอง นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยของธอร์นไค (Thorndike : 1928) พบว่า ความสามารถในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่หรือผู้สูงอายุนั้นไม่ได้ลดลงตามอายุที่เพิ่มมากขึ้น หรือเมื่ออยู่ใน วัยผู้สูงอายุแล้วสติปัญญาจะเสื่อมถอยลง ไม่สามารถเรียนรู้ได้

จากความพยายามที่จะแก้ปัญหของผู้สูงอายุมากมาย โดยเฉพาะใน เรื่องการเรียนรู้ของผู้สูงอายุนั้นก็มีผู้ศึกษาผลของการให้ความรู้ด้านต่างแก่ผู้สูงอายุ เช่น การดูแล รักษาสุขภาพ การออกกำลังกาย ฯลฯ ซึ่งทั้งหมดนั้นก็เป็นการพยายามที่จะช่วยแก้ปัญหา เรื่อง การปรับตัวของผู้สูงอายุทั้งทางด้านร่างกาย และการปรับตัวเพื่อให้อยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนี้ได้อย่างมีความสุข แต่ดูเหมือนว่าความพยายามเหล่านั้นจะเป็นเพียงความ

พยายามจะแก้ปัญหากการปรับตัวของผู้สูงอายุที่ปลายเหตุเท่านั้น เพราะความจริงแล้วยังไม่เคยปรากฏการศึกษาค้นคว้าที่สามารถตอบคำถามที่ว่าผู้สูงอายุจะปรับตัวได้ดีด้วยวิธีการใด และผู้สูงอายุต้องการการเรียนรู้แบบใดที่เหมาะสมกับตนเองมากที่สุด สิ่งแรกสำหรับผู้สูงอายุควรทราบก็คือผู้สูงอายุต้องการการเรียนรู้แบบใด ผู้สูงอายุจะเรียนรู้ได้ดีที่สุดด้วยวิธีการใด นั่นคือการตอบคำถามที่ต้นเหตุแต่แล้วสิ่งนี้ก็ยังเป็นสิ่งที่ไม่มีใครให้คำตอบได้

นอกจากอัตราการเพิ่มของประชากรผู้สูงอายุที่มีมากขึ้นแล้ว การเรียนรู้และความสำคัญของการเรียนรู้มีอิทธิพลและบทบาทต่อบุคคลทุกเพศทุกวัยรวมทั้งผู้สูงอายุ ผู้ซึ่งมีสภาวะการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายมาก ดังนั้นสภาพแวดล้อมทางสังคมจึงมีผลต่อผู้สูงอายุมากกว่า ภูมิภาวะ การเรียนรู้จึงเป็นตัวกลางหรือตัวเชื่อมที่จะให้ผู้สูงอายุสามารถปรับความกดดันที่เกิดขึ้นกับสภาวะที่ตนเองกำลังประสบอยู่ทั้งด้านร่างกายและสภาพแวดล้อมทางสังคมให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมและถือว่าเป็นหลักการพัฒนาตนเองของผู้สูงอายุด้วย การเรียนรู้ที่ดีจะต้องมีกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสม มีกระบวนการที่จะทำให้ทราบถึงความแตกต่างในการเรียนรู้ แบบต่างๆ ซึ่งแบบต่างๆของการเรียนรู้นี้เรียกว่า แบบการเรียนรู้ สามารถบอกถึงลักษณะวิธีการที่ผู้เรียนชอบใช้ในการเรียนรู้และตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมต่อประสบการณ์ที่ได้พบดังที่โคลบได้กล่าวไว้

(David A Kolb : 1984)

แบบการเรียนรู้

แบบการเรียนรู้ที่แตกต่างกันเป็นเรื่องที่ควรได้รับความสนใจเพราะเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้สอนเข้าใจผู้เรียน ลักษณะของผู้เรียนได้มากขึ้น ดังที่ ลินดา เอช สมิทและโจเซฟ เอส เรนซูลไล (Linda H. Smith and Joseph S. Renzulli , 1984 อ้างถึงในวิชาญ เลิศลพ , 2534) ประโยชน์ของการเข้าใจแบบการเรียนรู้ของผู้เรียนจะช่วยให้ผู้สอนสามารถใช้วิธีการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับผู้เรียนของตน นอกจากนี้จากการศึกษาของฮาร์รี แมดดอกซ์ (Harry Maddox , 1963 อ้างถึง ขจรสุดา เหล็กเพชร , 2522) เกี่ยวกับความสำเร็จในการเรียนรู้ แต่ละคนจะประสบความสำเร็จขึ้นอยู่กับองค์ประกอบทางสติปัญญา และความสามารถประมาณร้อยละ 50-60 ขึ้นอยู่กับแบบการเรียนรู้ ประมาณร้อยละ 10-15 จึงเห็นได้ว่าการศึกษาเกี่ยวกับแบบการเรียนรู้ นับว่าเป็นสิ่งสำคัญ ต่อการเรียนรู้และการสอนของครูที่จะเลือกใช้แบบการเรียนรู้หรือวิธีการสอนให้เหมาะสมแก่ผู้เรียน

ผู้วิจัยจึงสนใจและตระหนักถึงความสำคัญของแบบการเรียนรู้(Leaming Style) โดยเฉพาะแบบการเรียนรู้ของผู้สูงอายุในศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในกรุงเทพมหานคร (กรมประชาสงเคราะห์ : 2540) และมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แก่ผู้สูงอายุโดยตรง ไม่ได้จัดเพื่อการสงเคราะห์เหมือนกับสถานสงเคราะห์ต่างๆ ศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุดินแดง ในปัจจุบันมีผู้สูงอายุตั้งแต่อายุ 60 - 80 ปี ยึดหลักการดำเนินงานตามแผนระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุ ให้ผู้สูงอายุได้รับข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสิ่งแวดล้อมรอบๆตัว ได้แสดงความสามารถของตนเองตามความถนัด มีบทบาทในการถ่ายทอดประสบการณ์ต่างๆทำให้เกิดความภาคภูมิใจซึ่งเป็นการป้องกันปัญหาต่างๆที่จะเกิดขึ้นกับผู้สูงอายุทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุดินแดงมีวัตถุประสงค์หลักคือ การให้บริการในด้านต่างๆ เช่นด้านการแพทย์ สุขภาพอนามัย อาชีพ การให้คำปรึกษา และที่สำคัญคือด้านการศึกษา เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ต่างๆ บริการที่ทางศูนย์ฯ จัดให้แก่ผู้สูงอายุก็มีทั้งบริการด้านการแพทย์ กายภาพบำบัด บริการสังคมสงเคราะห์ และด้านวิชาการ ศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุดินแดงเป็นหน่วยงานหนึ่งที่สังกัดกรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้แก่ผู้สูงอายุ นอกจากนี้ยังมีอีกหลายหน่วยงาน อาทิเช่น กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทย ทบวงมหาวิทยาลัย และอีกหลายหน่วยงานที่พยายามจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้แก่ผู้สูงอายุ สิ่งเหล่านี้เองทำให้ผู้สูงอายุต้องมีการเรียนรู้ประกอบกับในยุคปัจจุบันซึ่งถือว่าเป็นยุคแห่งข้อมูลข่าวสาร มีความเจริญเติบโตด้านเทคโนโลยีเกิดขึ้นมากมายในสังคม ทุกคนที่อยู่ในสังคมรวมทั้งผู้สูงอายุจึงต้องมีการเรียนรู้เพื่อจะได้รู้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น และเมื่อผู้สูงอายุต้องเรียนรู้ จึงมีคำถามตามมาว่า ผู้สูงอายุจะเรียนรู้ได้อย่างไร และเรียนรู้แบบใดจึงจะเหมาะสมกับผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุที่เพศต่างกัน ระดับการศึกษาต่างกัน อายุต่างกัน หรือมีภูมิลำเนาต่างกัน แตกต่างกันไป จะมีแบบการเรียนรู้ที่แตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร เมื่อกล่าวถึงเรื่องการเรียนรู้ของผู้สูงอายุก็ต้องกล่าวถึงสภาพการเรียนรู้ของผู้สูงอายุในปัจจุบันว่าไม่ได้รับความสำคัญมากเท่าที่ควร ยังไม่มีการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้สูงอายุอย่างจริงจัง ชัดเจนและเป็นระบบ การเรียนรู้ของผู้สูงอายุในปัจจุบันจึงเป็นไปในลักษณะของความพอใจของผู้ที่ให้ความรู้มากกว่าจะคำนึงถึงความต้องการในการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ทั้งด้านแนวโน้มประชากรผู้สูงอายุที่มีอัตราเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง การให้ความสำคัญต่อการศึกษา การเรียนรู้ของผู้สูงอายุ ความจำเป็นในการเรียนรู้ของผู้สูงอายุในยุคแห่งข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งความต้องการให้ผู้สูงอายุได้ใช้ชีวิตในสังคมนี้ได้อย่างมีความสุข อีกทั้งผู้วิจัยมุ่งที่จะตอบคำถามที่ว่าผู้สูงอายุจำเป็นต้องมีการปรับตัวให้สามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และสังคมที่กลับซับซ้อนได้อย่างไร แล้ววิธีการใดที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุมากที่สุด ซึ่งการปรับตัวที่กล่าวนี้ผู้สูงอายุต้องผ่านกระบวนการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา งานวิจัยนี้จึงจะตอบคำถามซึ่งเป็นการตอบคำถามที่ต้นเหตุนั้นก็คือตัวผู้เรียนหรือตัวของผู้สูงอายุนั่นเอง ซึ่งเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องคำนึงถึงเป็นอันดับแรกในกระบวนการเรียนรู้ทั้งหมด ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นถึงความสำคัญในการศึกษาเรื่องแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมแก่ผู้สูงอายุ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อตัวผู้สูงอายุเองและยังจะเป็นประโยชน์ต่อผู้จัดการศึกษาหรือกิจกรรมการเรียนรู้ให้แก่ผู้สูงอายุได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแบบการเรียนรู้ 4 แบบ คือ แบบคิดนอกเนกนัย (Divergent Learning Style) แบบดูดซึม (Assimilative Learning Style)แบบคิดเอกนัย (Convergent Learning Style) และแบบปรับปรุง (Accommodative Learning Style)ตามแนวคิดของเดวิด เอ โคลบ์ ของผู้สูงอายุในศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุดินแดง

2. เพื่อเปรียบเทียบแบบการเรียนรู้ 4 แบบคือ แบบคิดนอกเนกนัย แบบดูดซึม แบบคิดเอกนัย และแบบปรับปรุง ของผู้สูงอายุในศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุดินแดง โดยจำแนกตามตัวแปร เพศ อายุ ระดับการศึกษา และกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้สูงอายุ

1.1 ผู้สูงอายุชายและหญิงอายุ 60 - 80 ปี ซึ่งช่วงอายุนี้ได้จากการสำรวจข้อมูล

เบื้องต้นจากผู้บริหารและตัวผู้สูงอายุในศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุดินแดง ต้องการให้ศึกษาเปรียบเทียบในแต่ละช่วงอายุของผู้สูงอายุตั้งแต่อายุ 60 - 80 ปี ว่าในช่วงอายุที่แตกต่างกันจะมีแบบการเรียนรู้ที่แตกต่างกันหรือไม่ โดยเป็นผู้สูงอายุที่มาร่วมกิจกรรมในศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุดินแดงเป็นประจำทั้งหมดจำนวน 51 คน

2. แบบการเรียนรู้ ที่นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบการเรียนรู้ตามแนวคิดของ เดวิด เอ โคลบ์ ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 แบบ คือ

2.1 แบบคิดนอกเนกนัย (Divergent Learning Style)

2.2 แบบดูดซึม (Assimilative Learning Style)

2.3 แบบคิดเอกนัย (Convergent Learning Style)

2.4 แบบปรับปรุง (Accommodative Learning Style)

1.แบบคิดนอกเนกนัย จะมีลักษณะการเรียนรู้ลักษณะเชิงรูปธรรมกับลักษณะการไตร่ตรองสังเกต ผู้สูงอายุกลุ่มนี้จะมีความสามารถในการมองเห็นสถานการณ์ต่างๆ มักใช้การสังเกตมากกว่าการลงมือปฏิบัติ

2.แบบดูดซึม จะมีลักษณะการเรียนรู้ลักษณะการไตร่ตรองสังเกตกับลักษณะการสรุปเป็นหลักการนามธรรม ผู้สูงอายุกลุ่มนี้เป็นผู้ที่มีความสามารถในการสรุปหลักการโดยการทำความเข้าใจกับข้อมูลที่หลากหลายในลักษณะที่เป็นเหตุเป็นผลให้ความสนใจแก่ผู้คนและประสบการณ์ค่อนข้างน้อย แต่สนใจในหลักการเชิงนามธรรมมากกว่าเอาทฤษฎีไปใช้

3.แบบคิดเอกนัย จะมีลักษณะสรุปเป็นหลักการนามธรรมและลักษณะการทดลองปฏิบัติจริง ผู้สูงอายุกลุ่มนี้มีความสามารถในการนำแนวคิดนามธรรมมาใช้ในการแก้ปัญหาต่างๆได้ มักชอบทำงานด้านเทคนิคและแก้ปัญหาต่างๆมากกว่าสัมพันธ์กับผู้คน

4.แบบปรับปรุง จะมีลักษณะการทดลองปฏิบัติจริงและประสบการณ์เชิงรูปธรรม ผู้สูงอายุกลุ่มนี้จะชอบลงมือปฏิบัติจริง ชอบทดลอง ทำงานได้ดีในสถานการณ์ที่ต้องปรับตัว ชอบทำงานตามแผนที่วางไว้ให้สำเร็จ เอาตัวเองไปพัวพันกับสถานการณ์ใหม่ที่ท้าทาย ชอบทำงานร่วม

กับบุคคลอื่น ชอบแก้ปัญหาด้วยวิธีที่ตนเองคิดมากกว่าตั้งอยู่บนพื้นฐานของการวิเคราะห์หรืออย่างเป็นเหตุเป็นผล

จากการ ศึกษา ค้นคว้า งานวิจัย ที่เกี่ยวกับแบบ การ เรียนรู้ และ ผู้สูง อายุ รวมทั้ง จากการ สํารวจ ข้อมูล เบื้องต้น จาก ศูนย์ บริการ ทาง สังคม ผู้สูง อายุ ดินแดน ในการ ศึกษา เรื่อง การ เปรียบ เทียบ แบบ การ เรียนรู้ ของ ผู้สูง อายุ ใน ศูนย์ บริการ ทาง สังคม ผู้สูง อายุ ดินแดน ใน ครั้ง นี้ ผู้วิจัย จึง เลือก ที่จะ ศึกษา ตัว แปร 4 ตัว ดังนี้ คือ เพศ อายุ ระดับ การ ศึกษา และ กิจกรรม การ เรียนรู้ ของ ผู้สูง อายุ

1. เพศ แบ่งเป็น

- ชาย
- หญิง

2. อายุ แบ่งเป็น

- 60 - 65 ปี
- 66 - 70 ปี
- 71 - 75 ปี
- 76 - 80 ปี
- 80 ปีขึ้นไป

3. ระดับการศึกษา แบ่งเป็น

- ไม่ได้เรียนหนังสือ
- จบระดับประถมศึกษา
- จบระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
- จบระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
- ต่ำกว่าปริญญาตรี
- ปริญญาตรี
- สูงกว่าปริญญาตรี

4.กิจกรรมการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ แบ่งเป็น

- กิจกรรมการเล่นดนตรีไทย
- กิจกรรมขับร้องดนตรีไทยสากล
- กิจกรรมขับร้องเพลงไทยเดิม
- กิจกรรมนาฏศิลป์
- กิจกรรมกีฬา
- กิจกรรมงานประดิษฐ์

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. การเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทางเจตคติ ระดับความรู้และหรือทักษะ อันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางการกระทำหรือพฤติกรรมซึ่งมีความสัมพันธ์กับสถานการณ์ในสังคม เศรษฐกิจ จิตวิทยาและความต้องการของผู้สูงอายุ

2. แบบการเรียนรู้ (Learning Style) หมายถึงลักษณะการเรียนรู้ที่ผู้สูงอายุชอบใช้ในการเรียนรู้หรือตอบสนองต่อสภาพแวดล้อม ยึดตามทฤษฎีเชิงประสบการณ์ของโคลบ แบ่งออกเป็น 4 แบบคือ

2.1 แบบคิดนอกเนกนัย (Divergent Learning Style)

หมายถึงแบบการเรียนรู้ที่เน้นลักษณะที่ 1 ลักษณะประสบการณ์เชิงรูปธรรมและลักษณะที่ 2 ลักษณะการไตร่ตรองสังเกต ผู้สูงอายุกลุ่มนี้จะมีความสามารถในการมองสถานการณ์ต่างๆคือใช้การสังเกตมากกว่าการลงมือปฏิบัติ เช่น การระดมสมอง ผู้สูงอายุกลุ่มนี้จะให้ความสนใจในผู้คน และมีความสามารถในการสร้างจินตนาการ มักมีพื้นฐานทางมนุษยศาสตร์และศิลปศาสตร์

2.2 แบบดูดซึม (Assimilative Learning Style)

หมายถึงแบบการเรียนรู้ที่เน้นลักษณะที่ 2 ลักษณะการไตร่ตรองสังเกต และลักษณะที่ 3 ลักษณะสรุปเป็นหลักการนามธรรม ผู้สูงอายุกลุ่มนี้เป็นผู้มีความสามารถในการสรุปหลักการโดยการทำความเข้าใจกับข้อมูลที่หลากหลายในลักษณะที่เป็นเหตุเป็นผลให้ความสนใจกับผู้คนและประสบการณ์ตรงค่อนข้างน้อย แต่สนใจในหลักการเชิงนามธรรมมากกว่าการนำเอาทฤษฎีไปใช้

ในทางปฏิบัติ ผู้สูงอายุกลุ่มนี้มักมีพื้นฐานทางด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ มากกว่าวิทยาศาสตร์ประยุกต์

2.3 แบบคิดเอกนัย (Convergent Learning Style)

หมายถึงแบบการเรียนรู้ที่เน้นลักษณะที่ 3 ลักษณะสรุปเป็นหลักการนามธรรม และลักษณะที่ 4 ลักษณะการทดลองปฏิบัติจริง ผู้สูงอายุกลุ่มนี้มีความสามารถในการนำแนวคิดนามธรรมมาใช้ในการแก้ปัญหาต่างๆได้ ผู้สูงอายุกลุ่มนี้ชอบทำงานด้านเทคนิคและแก้ปัญหาต่างๆมากกว่าสัมพันธ์กับผู้คนและเรื่องทางสังคม ผู้สูงอายุกลุ่มนี้มักมีพื้นฐานในสาขาวิทยาศาสตร์กายภาพ เช่น วิศวกรรม เป็นต้น

2.4 แบบปรับปรุง (Accommodative Learning Style)

หมายถึงแบบการเรียนรู้ที่เน้นลักษณะที่ 4 ลักษณะการทดลองปฏิบัติจริงและลักษณะที่ 1 ลักษณะประสบการณ์เชิงรูปธรรม ผู้สูงอายุกลุ่มนี้มีการเรียนรู้ได้ดีจากการลงมือปฏิบัติ ชอบทดลอง ทำงานได้ดีในสถานการณ์ที่ต้องปรับตัว ผู้สูงอายุกลุ่มนี้ชอบจัดการตามแผนที่วางไว้ให้สำเร็จ เอาตัวเองไปพัวพันกับสถานการณ์ใหม่ที่ท้าทาย ชอบทำงานร่วมกับบุคคล มีแนวโน้มที่จะแก้ปัญหาด้วยวิธีที่ตนเองคิดขึ้นเองมากกว่าตั้งอยู่บนพื้นฐานของการวิเคราะห์หรืออย่างเป็นเหตุเป็นผล ผู้สูงอายุกลุ่มนี้จะเข้ากับคนอื่นได้ง่าย แต่บางครั้งก็ไม่อดทน ใจร้อนและดิ่งด้น ผู้สูงอายุกลุ่มนี้มักมีพื้นฐานในสาขาที่ต้องการใช้การประยุกต์ใช้เทคนิคต่างๆ เช่น นักบริหาร นักการตลาด และพนักงานขาย เป็นต้น

3. ผู้สูงอายุ หมายถึง ชายและหญิงที่มีอายุระหว่าง 60-80 ปี เป็นสมาชิกของศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุดินแดง กองสวัสดิการสงเคราะห์ กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผลการวิจัยสามารถเป็นข้อมูลทางวิชาการ เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนการดำเนินงาน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามความสนใจแก่ผู้สูงอายุในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ

2. เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้สูงอายุทราบถึงแบบการเรียนรู้ของตนเองว่าชอบหรือถนัดที่จะเรียนรู้แบบใด และตนเองจะเรียนรู้ได้ดีที่สุดในสถานการณ์ใด เป็นการพัฒนาการเรียนรู้ของตัวผู้สูงอายุเองให้สามารถปรับตัวในด้านการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดีไม่ว่าจะอยู่ในสภาพสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปมากน้อยเพียงใด

3. เป็นแนวทางในการวิจัยเรื่องแบบการเรียนรู้หรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แก่ผู้สูงอายุต่อไป

4. เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาตามแนวคิดการศึกษาตลอดชีวิต (Life long Education) ให้มีความสำคัญกับการจัดการศึกษาแก่บุคคลทุกเพศ ทุกวัย เป็นการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาให้แก่ผู้สูงอายุโดยตรง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย